

Kosova Türklerinin Dil(sızlığı)i ve Hak(sızlık)ları

Ergin Jable*

5008

Kosova, Akif'in deyimiyle "kalbinde yatan Şah-ı Şehit" in bulunduğu yerdir. Kosova 10,912 km²lik alana, yaklaşık 2 milyona yakını Kosova'da olmak üzere, AB ülkelerinde de 1 milyonu aşkın nüfusa sahip bir ülkedir. Kuzeybatısında Karadağ, kuzey ve doğusunda Sırbistan, güneyinde Makedonya ve güneybatısında Arnavutluk bulunmaktadır. En büyük yerleşim merkezi başkent Priştine'dir.

1974 yılında düzenlenen anayasa ile Kosova Sosyalist Özerk Bölgesi birçok alanda elde etmiş olduğu haklarla daha etkili bir biçimde temsil edilmeye başlanmıştır.

1968 yılında Avrupa'da başlayan gençlik hareketleri Kosova'daki Arnavutlara etkisini gösterir ve Kosova'nın Cumhuriyet olarak kabul edilmesi gerektiğini savunarak ayaklanırlar. 1981'de Tito'nun hemen ölümünden sonra Kosova halkı tekrar mitingler, yürüyüşler düzenleyerek seslerini dünyaya duyurmaya çalıştılar. 1981 (Mart) olaylarında 11 kişi öldü. 1988-99 yıllarında ise, Kosovalılar hala istedikleri demokrasiye ve insan haklarına sahip değillerdi. Demokrasi ve insan hakları

için mücadele ederken, Sırlar da Kosova'yı egemenlikleri altına almaya çalışıyorlardı. Sırlar, Voyvodina özerk bölgesinde kendi yöntemini göreve getirdikten sonra, Karadağ Cumhuriyeti'ne de kendi ideolojilerinden Bulatoviç'i getirerek kendi güçlerini arttırmış oldular. 23 Mart 1989'da bin bir hile ve zorbalık ile Kosova özerk bölgesinin özerkliğini oluşturan anayasanın en önemli maddelerini hiçe sayarak Kosova'yı tamamen Sırbistan'a bağladılar. Bu darbeyle, Yugoslavya'nın 8 biriminden (6 cumhuriyet, 2 özerk bölge) bir özerk bölgeyi yok ederek Yugoslavya'nın dağılmasını tetiklemişlerdi. Yugoslavya'nın çöküşü ve dağılışı bu kıvılcımla başlamıştır.

Yugoslavya Federasyonu dağılmadan bir süre öncesine kadar altı (6) cumhuriyetle iki (2) özerk bölgeden oluşuyordu. Cumhuriyetler: Sırbistan, Bosna - Hersek, Slovenya, Hırvatistan, Karadağ ve Makedonya olmak üzere, özerk bölgeler ise Voyvodina ile Kosova'ydı. 1989'da Kosova'nın özerk statüsü kaldırılarak tamamen Sırbistan'a ilhak edildi. 1991'de Yugoslavya Federasyonu dağılma sürecine girer. Slovenya, Hırvatistan, Makedonya ve Bosna - Hersek bağımsızlığını ilan etti. Sırbistan ile Karadağ ise Yeni Yugoslavya Federasyonu'nu oluşturdu. Kosova, özerk statüsü kaldırılmış olduğundan bu kurulan yeni federasyonun sınırları içinde ve Sırbistan Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak kaldı.

Tito 1980'de ölmüştü. Hemen ardından 1981'de Priştine Üniversitesi'nde öğrenciler yemeklerin kötü olduğu gerekçesiyle bir gösteri düzenlediler. Gösteri kısa zamanda Kosova'ya bağımsızlık sloganlarının atıldığı bir ayaklanmaya dönüştü. Kosovalılar ayaklanmalarını 1980'li yıllar boyunca sürdürdüler. Sırp lider Slobodan Miloşeviç ise Kosova'yı kullanarak iktidara geldi. "Kosova yoksa Sırbistan da yok!" "Bir daha kimsenin sizi dövmesine izin verilmeyecek" sloganlarıyla seçim kampanyası sırasında Sırp halkının geniş desteğini kazandı. 1989 yılında iktida-

(*) Prof. Dr., Priştine Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

ra gelince de ilk işi Kosova ve Voyvodina'yı doğrudan Belgrad'a bağlamak oldu. Kosova, Eylül 1997'de referandumun ardından bağımsızlığını ilan etti. Kosova'yı sadece Arnavutluk tanıdı. Bundan sonra Kosovalı Arnavutlar bir süre daha şiddete başvurmama politikası izlediler. Sırp baskısı şiddetliydi. Kendi eğitim ve sağlık sistemlerini kurarak Sırp'ların sistemini reddettiler. Hem Kosova, hem de Kosova'nın dışındaki Arnavutlar, İbrahim Rugova hükümetine %3'lük vergi verdiler. Ancak şiddete başvurmama politikası bir şey getirmeyince, dünya kamuoyu kan dökülmeyince bir sorun yokmuş gibi davranıyordu. Bunun üzerine radikal Arnavutlar Kosova Kurtuluş Ordusu UÇK'yı kurarak 1997 yılında Sırp hedeflerine saldırılar başlattılar. Sırp'ların Arnavut gerillalara cevabı sert oldu. Misilleme olarak Arnavut köylerini bombaladılar, sivilleri öldürdüler. Sadece 1998 Şubat ayında yapılan katliamda 80 Arnavut hayatını kaybetti. Katliamlar Batı kamuoyunda sert tepkiye yol açtı. NATO Sırp'lardan Kosovalılara karşı düzenlediği bombardımanı durdurmasını istedi. Aksi halde harekât başlatacağı yolunda uyardı. Batılı ülkeler Fransa'nın Ramboillet kasabasında tarafları bir araya getirerek, hazırladıkları barış planı taslağını kabul ettirmeye çalıştılar. NATO Ramboillet girişiminin başarısızlığa uğraması üzerine 24 Mart 1999 tarihinde Sırp hedeflerine yönelik bombardıman başlattı. Böylelikle NATO tarihinde ilk defa bağımsız, egemen bir devlete "her ne kadar adını koymasa da" savaş açmış oldu. Bu harekât için en çok hizmeti geçen ülkelerin başında Türkiye ve Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel vardır. Bombardımanın yüzde 85'i Amerikan uçaklarınca yapılıyor. Ancak Türk uçakları NATO'nun diğer uçakları gibi sadece manevra gibi bombalamadı, savaşta kalanların ve söyleyenlerin hepsi Türk uçaklarının Sırp hedeflerini gerçekten bombalamaya başladıklarını dile getirmektedirler. Olayın Amerika - Sırp savaşına dönüşmesi NATO çevrelerini rahatsız ediyor. Türkiye'ye karşı Balkanlar'da dengeyi korumaya çalışan Atina, geleneksel müttefiki Sırp'ları destek-

lemiş oldu. Atina'da günlerce Sırp'ları destekleyen konserler düzenlendi, Selanik'teki NATO tesisleri önünde protesto gösterileri yapıldı. Avrupa kimliği arayışında olan ve ABD'nin hükmedici üstünlüğünden huzursuzluk duyan Fransa, Kosova sorununun Birleşmiş Milletler çerçevesinde ele alınmasını istiyordu.

Kosova'da Türkler ve Türkçe

Osmanlı döneminden sonra yani 1912'den sonra Kosovalı Türklerle ilgili pek fazla bilgiye rastlayamıyoruz. Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı olan Yugoslavya'da Kosova ile ilgili resmi bilgiler pek bulunamamıştır. Sadece zulmün ve göçün devam ettiği bilinmektedir. Müslümanlara yapılan zulümler yine devam etmiş ve Türkiye'ye 19. yüzyılda başlayan göç dalgası durmamıştır. Kosovalı Türklerin 100 yılı aşacak olan kara günleri ve kötü kaderleri başlamıştır. 1. Dünya Savaşı ile 2. Dünya Savaşı arasında Türk ve Müslümanlarla olup bitenlerle ilgili pek fazla bilimsel çalışmalar bulamıyoruz. Tarihin bilinmeyen siyah sayfaları gibi karşımıza çıkmaktadır. Hâlbuki Kosova'da Türkçe eğitim 1951'de vardır, hem de devlet okullarında. Büyük göç 1950'lerde başlar. 1958'e kadar bazı araştırmacıların verdiği rakamlara göre yaklaşık 80 bin aile göç eder. Müslüman Türk ve Arnavut nüfusun kökünü kurutmaya çalışan Aleksandar Rankoviç'in görevinden alınmasına kadar bu durum sürer. Böylece Tito Sırp Lider Aleksandar Rankoviç'i "Brion" adalarında yapılan toplantıda görevinden alır. Fakat zulüm devam eder. Türk nüfusunun 100 bin civarında olması herkesi rahatsız etmiş, bu nüfusu azaltmak için Sırp'lar çeşitli oyunlar oynamış ve başarılı olmuşlardır. Çünkü Türk nüfusunun bir yandan göç etmesi, bir yandan asimilasyona uğraması diğer toplumlar tarafından uygun görülmiştir. 1961 yılında sayımlar yapılır. Kosova nüfusunun tamamı 1 milyon 82 bin'dir. Türklerin sayısı ise 53 bin civarında gösterilir. 1971 yılında yapılan nüfus sayımlarında ise Türklerin nüfusu 12.513

olarak gösterilir. Maalesef 1981 yılında da aynı sayı yine 12.513 Türk nüfusunun sayısı gösterilmiştir. Bu açıkça her şeyin Türklere karşı bir oyundan ibaret olduğunu gösterir. Herkesin yapabileceği basit bir hesapla 10 yıl içinde tek Türk doğmamış ve tek Türk ölmemiştir.

1989 yılında özerkliği alınan Kosova halkı 1999 yılında beklenmeyen savaşa karşılaşmıştır. 24 Mart 1999 saat 20.08'de NATO Yugoslavya'yı bombalamaya başlar. Arnavutların büyük bir çoğunluğu Kosova'yı terk eder. Türklerin ise çoğunluğu Prizren ve Mamuşa'da kalır. 77 gün süren savaşta Türkler de Mamuşa'da 7 Türk, Priştine'de 5 Türk olmak üzere toplam 12 Türk şehit vermiştir. Prizren ve Mamuşa'da yoğunlaşan Türkler birbirlerine yardım etmeyi borç bilmiş. Hatta 77 gün süren savaş esnasında 5000 nüfusu olan Mamuşa halkı 25.000 Arnavut'a kendi evlerinde sahip çıkarak tüm varlıklarını paylaşmışlardır. 14 Haziran günü savaşın bittiği haberi herkesi sevindirdi. Miloşeviç NATO ile anlaşarak 1244 adlı yasa uygulamasını kabul etti. Kosova'dan Sırp askerleri çekilmeden NATO askerleri yerleşmeye başladı. Kosova halkı yani Arnavut'u, Türk'ü hep birlikte sokaklara dökülür. NATO askerlerinin gelmelerini sokaklarda halay çekerek kutlar ve çiçeklerle, davullarla, zurnalarla karşılar. Sırp askerleri ise Kosova halkı tarafından yuhalanarak Kosova'yı terk eder. Yeni bir Kosova'nın nasıl olacağını hiç kimse bilemez. Halk çok iyimserdir fakat Birleşmiş Milletler (UNMİK) kontrolünde Kosova'yı birçok sürpriz beklemektedir. 4 Temmuz 1999 günü Türk Silahlı Kuvvetlerinden bir Tabur Kosova'ya gelir. NATO gücü Kosova bölgesini şöyle paylaşır.

Güney Kosova'yı Alman Tugayı, Doğu Kosova'yı Amerika Tugayı, Kosova'nın merkezini İngiliz Tugayı, Kuzey Kosova'yı Fransız Tugayı ve Batı Kosova'yı İtalyan Tugayı kontrol ediyordu. Türk Taburu ise Alman Tugayı'nın kontrol altındaydı.

Kosova'ya yerleşen UNMİK (Birleşmiş Milletler) resmi dillerden birini yani, Arnavutça, Sırpça ve Türkçe olan resmi dillerden sadece Türkçeyi resmîyetten kaldırır yerine İngilizceyi yerleştirir. Sarkozy Fransası'nın Dışişleri Bakanı Bernard Kouchner 1999 yılında BM tarafından atanmış UNMİK'in başında Kosova'nın Patronudur. Türkçeyi resmîyetten kaldırır. Aslında 4 Temmuz 1999'da Türk Taburunun Prizren'de karşılanmasından sonra bazı yabancı medya gazetecilerinin görmüş olduğu kalabalığı "Türk askerlerinin sayılarının bin değil yüz binin üzerinde olduklarını" nitelendirmeleri, Kosovalı Türklerin haklarını kaybetmelerine neden oldu. Basın ve yayın kurumlarının verdiği haberlere göre Kosova'ya gelen Türk askerlerinin sayısı yaklaşık 1027 idi. 1027 Türk askerini karşılayan halkı Türk askeri olarak nitelemek, elbette bizi haklarımızdan edecekti. O gün, o heyecanla bunu düşünebilecek kaç kişi vardı acaba?! Bu resmîyetin kaldırılmasının en ağır darbesini Kouchner'den yemek doğaldı. Adı, soyadı, devleti, milleti ve insanlığı değil, insafsızlığı ile doğduğu günden bu yana Müslüman ve Türk düşmanı bildiğimiz Neonazi Kouchner'den dostluk beklemek abestir. Doğal olmayan darbe ise "ufak kazanımlarla yetinmeniz gerekir" diyen ve Kosova Türklerinin bu mağlubiyetini kabul etmesi gerektiğini ifade eden maalesef TC Dışişleri Bakanlığı yetkilileri olmuştur. 1974 Anayasası'ndaki haklarını kaybeden Türk toplumu Türkiye'den de yeterli desteği alamamıştır. Ağır ve taşınamayacak mağlubiyet Kosovalı Türklere bildirilmiş ve kabul ettirilmiştir. Kosova Türklerini temsil eden KDTP (Kosova Demokratik Türk Partisi) ise bundan böyle Türklerin kimliksiz kalması halinde de sorun çıkarmaz, çıkaramaz. Çünkü böyle bir irade sahibi değildir. Yani Türkçe'nin resmîyetten kaldırılması Kosova'da Türkler taraf iken maalesef Türk Diplomasisi'nin kurbanı olmuşlardır. KDTP yöneticileri hariç, halk kendi mücadelesinde teslimiyetçiliği ve mağlubiyeti aşağılanmak kabul ettiği için küskündür.

1999 yılında Kosovalı Türklere 30 yıla aşkın hizmet eden “TAN” gazetesi, PRT (Pristine Radyosu ve Televizyonu) kapatıldı. Pristine Radyosu kadrosu içinde bulunan Türk Halk Orkestrasının (TRT Ankara Devlet Radyosu Orkestrasından sonra resmi Türk Orkestrası Türkiye’den sonra bir tek devlette vardır, Kosova’da) çalışmalarına da son verildi. Türk dilinin resmîyetten kaldırılması ile birlikte bütün bunlara son verildi. Kosovalı Türk gazetecilerin çoğu işsiz kaldı. Türk toplumuna yıllarca hizmet eden ve Kosova Türklüğü mücadelesinin en karanlık döneminde toplumumuza gereken kadro, dağılmıştı. En ileri toplum bilinen Türkler, zamanla en geri toplum haline getirilecekti. Yeniden Türk dilinde yayın yapmak üzere açılan PRT’ye yaklaşık 50 Türk gazetecinin yerine sesi çıkmayan 6-7 gazeteci kadro olarak alındı.

Kosovalı Türklerin 60 yılı aşkın “Doğru Yol” ve “Gerçek” dernekleri yanında kurulan veya kurulmasını isteyen birileri tarafından desteklenerek, dernek sayısı 40’ı aştı. 1999 yılında acilen Türk toplumunu temsilen kurulan TTK (Türk Temsil Kurulu)’ya rağmen, eski adı ile Türkleri temsil eden siyasi parti TDB (Türk Demokratik Birliği) adını değiştirerek KDTP (Kosova Demokratik Türk Partisi) oldu. 200 ile 300 aydından bir türlü seçilemeyen ya da bulunamayan Genel Başkan, Türk Dışişlerinin isteği üzerine yapılan TDB kongresinde 61 meclis üyesinden 16 oy alarak Genel Başkanlığa seçtirilmiş oldu (Nisan 2000)!...

Önce kimliklerimizdeki Türk dilini savunma kararı alan Türkiye Dışişleri’nde bazı yetkililerin yetkilerini aşarak, KDTP ile birlikte topluma Türkçesiz kimlikleri kabul ettirmenin zorluğunu yaşattılar. Maalesef Türkiye’nin adını kullanarak Kosovalı Türklere Türkçesiz kimlikleri kabul ettirdiler (9 Eylül 2000). Neden 9 Eylül 2000?...

KDTP, Kosova Türk toplumuna rağmen, Türk Hükümeti’nin bir kısım kurumlarını da arkasına alarak bir kısım uygulamalar

yapıp, aydınların büyük çoğunluğuna zarar vermiştir. Türkler’in hakkını savunması beklenen siyasi erk, maalesef bu hakkı savunmak bir yana hak ihlallerinin adeta uygulayıcısı olmuştur. Türkçe, Kosova Anayasası’nda yer alması gerekirken -1974 Anayasası’nda bu hak mevcuttur-, maalesef Türklerin yaşadığı yerlerde yerel dil statüsüne düşürülmüştür. Türkçe’nin 550 yıllık Kosova’daki mevcudiyeti maalesef öngörüsüzlüğe, basiretsizliğe feda edilmiştir.

Başkaldırış ve karşı çıkış veya farklı bir deyişle direniş çoktan başlamıştı. Fakat hadini aşan bazı elçilik görevlileri: “Kim ki Kosovalı Türklerin arasından resmi dil ile ilgili konuşmalarını veya yazılarını devam ettirirse Türkiye ile bağlarını keseceğiz” diye bazı dernek temsilcilerini tehdit etmiştir. Yani Kosovalı Türklere yüz yıllarca konuştukları öz be öz ana dilleri için bırakın mücadele etmeyi, gündeme getirmeyi bile yasaklamak için bası yapıyorlardı...

2007 yılında Bağımsız adayın ortaya çıkması tüm hesapları karıştırır. KDTP tek Türk partisidir. Türkiye’nin tezi sadece “KDTP tek Türk partisi olarak kalsın, başında kim olursa olsun hepsi bizim için ayındır” anlayışı, toplumsal manada 2007 yılı kırılma noktasına gelmiştir. KDTP’den ayrılarak bağımsız aday olan Cemil Luma ve yanındakiler elçiliği ve tüm Türkiye kurumlarını karşılına alarak ortaya çıktılar. Türkiye (Türk askerinin NATO içinde Tabur olarak değil; Türk askeri Kosova’ya Tugay olarak gelmeliydi!!) her zamanki KDTP’nin yanında yer aldı. Türkiye’nin desteğini almış olan KDTP’nin yönetimi herkese tepeden bakıyordu. Seçimler fiyasko ile sonuçlandı. Türkiye’nin (TRT’yi Kosova’ya getirip KDTP adına konser vermesini sağladı) maddi ve manevi desteği rağmen KDTP’nin her zamanki 8 bine yakın oyu erimişti, 4999 oy aldı. Tek başına olan bağımsız aday Cemil Luma, Mamuşa’da yaklaşık 700’ün üzerinde oylarının ve Prizren’de 1500’ün üzerinde oylarının iptal edilmesine rağmen 1261 oy aldı. Türkiye, Kosova Dışiş-

leri temsilcisi olan Mustafa Sarnıç'ı Gümül-cine'ye gönderiyordu. Savaşın sonra "Yeni Dönem" gazetesi sahibi Mehmet Bütüç'ten, TİKA desteğini çekerek "Yeni Dönem" gazetesinin kapatılmasına sebep oldular. Mehmet Bütüç kendi mal varlığını harcayarak "Yeni Dönem" gazetesini açmış, Türk toplumuna verebildiği desteğini vermiştir. Cemil Luma'nın yanında yer aldığı için suçlanması abestir. Maalesef bu anlayış yanlıştır.

Yine büyükelçilik devreye girerek Cemil Luma ile Mehmet Bütüç gibi küskün olan diğer arkadaşları bir araya getirerek Genel Başkanın yanında (sadece Genel Başkan da değil artık Kosova Cumhuriyeti Çevre ve Alan Planlama Bakanı) KDTP'nin içinde toplamıştır.

Başbakan Erdoğan'ın Kosova'ya gelişi KDTP'nin ve Türklerin birçok meselesine mühür vurmuştur. Prizren'de halka seslenen Başbakan Erdoğan konuşmasında "Çevre ve Alan Planlama Bakanı Mahir kardeşime de aynı şeyleri söyledim" der. Yani "KDTP Genel Başkanı" olarak kendisine hitap etmez. Diplomasinin kırıldığı bu cümleyle anlaşılmalıdır. Başkent Priştine'de "fahri doktora" unvanını almadan birkaç saat önce Hotel Grand salonunda Kosovalı Türklerin dertlerini dinleyen Başbakan Erdoğan'a Prizren Belediyesi Başkan Yardımcısı Orhan Lopar arkadaşımız: "Sayın Başbakan, biz Türkçe konuşmasaydık, Türkçeyi savunmasaydık, bugün sizinle yanımızda tercümanla konuşurduk" diyerek konunun ciddiyetini vurgulamıştır.

Bu arada Türk toplumunun genelinde farklı cereyanlar ve farklı dedikodular oluşur. Bir yandan siyasi tikanıklık, diğer bir yandan tikanıklığı aşmanın yolları aranırken, dernekler de taraf olmaya başlarlar. Kimisi KDTP'nin 23 üyesiyle birlikte, kimisi 37 üyesiyle birlikte, kimisi de bağımsız olmanın peşinde uğraşırken, kimisi maddi çıkar elde

etmenin peşindedir. Bunlar yaşanırken 3. Parti gündeme gelir. 3. Partinin kurulmasını KDTP Meclisinden Genel Başkanı görevden aldıkları 37 üye kurmak ister. AK Parti ile görüşmelere başlarlar. AK Parti doğal olarak "ne kurun, ne kurmayın" demez...

3. parti Kosovalı Türklerinin AK Partisi gibi ancak KTAP (Kosova Türk Adalet Partisi) olarak kurulur. Seçilecek 3 kişinin (3 milletvekilinin ikisi kontenjan olmak üzere, biri toplumumuzun oylarıyla seçilmektedir) maaş alması için tüm Türk toplumunu maskara haline getirenler artık her geçen gün köşeye sıkışmaya başlamıştır. Bir zamanlar KDTP Mamuşa şubesinde gece yarısı görevinden alınan bugünkü Mamuşa Belediyesi Başkanı Arif Bütüç KTAP'nin baş kurucusudur...

1999 yılından bu yana kaybedilen hakların haddi hesabı olmayan Türk toplumunun dayanacağı yer kalmamıştır. 14 yıl içinde Türkiye kurumlarından hem Türklere, hem de Kosova'da yaşayan diğer toplumlara en istikrarlı hizmet eden şüphesiz Türk Silahlı Kuvvetleridir. 14 yıl içinde Türkiye ile birlikte toplumsal manada elde edilebilecek kazanç resmi dilimizden öteyken, yanlış siyaset ile yanlış kişiler 99 savaştan önceki haklarımızı bile koruyamayıp Türk toplumunu zavallı hale getirmişlerdir...

Kosova'daki Türk dili meselesini Kosova siyasetinden ayrı düşünmek ve değerlendirmek mümkün değildir. Yukarıda kısaca bahsetmeye çalıştığımız Türk siyasi çalkantıları Türkler'in Kosova'da 550 yıldan beri kullandıkları dillerinin resmîyetini kaybetmelerine sebep olmuştur. 99 sonrası Türk diplomasininin Kosovalı Türkler'e benimsetmek istediği maalesef kayıp olarak karşımıza çıkmıştır. 1924 Anayasası'nda yer alan haklarımızı gasp edilmiştir. Bu gasp Kosovalı Türkler'i derinden yaralamıştır. Bütün bu olanlardan ders çıkarılması gerekir.